

capellà dels Reis Catòlics, establí una càtedra de lullisme a Saragossa i que els seus ensenyaments haurien pogut ésser el germen d'un nucli lullista en aquella ciutat.

L'edició actual del text que comentem no va acompanyada d'aparat crític, puix que el seu editor s'havia proposat únicament de facilitar un text d'estudi. Sols algunes notes brevíssimes i sovint inoperants informen sobre particularitats de la transcripció. Cal lamentar una sèrie d'errors en aquesta, així com en la puntuació, que desvirtuen el sentit del text. Per exemple, al vers. 114, on transcriu *mucha* per *nueba* y *vos* per *dos*: «En un ramo cantaba un ave que daría *mucha* cogitación de amor si alguno le diese *vos*. El amigo dió *vos* al ave...»; al vers. 43, la nova puntuació transforma el sentit primitiu del text: «El amigo llamó a la puerta de su amado con golpes de amor y de speranza. Oya el amado con humildad, piedad, paçiencia, e charidad; los golpes de su amigo abrieron las puertas (de)⁹ deidad e humanidad. Entró el amigo e bió al su amado» = «Amicus pulsauit ostium sui amati ictibus amoris et spei. Audiebat amatus cum humilitate, pietate patientia et charitate ictus sui amici. Aperuerunt portas deitas et humanitas. Intrauit amicus et suum vidit amatum.»

Rosalía GUILLEUMAS

FERNANDO DE HERRERA: *Rimas inéditas*. Editadas por JOSÉ MANUEL BLECUA. Madrid, Instituto Antonio de Nebrija (CSIC), 1948. 254 pàgs. (RFE, Anejo XXXIX.)

La publicació, per J. M. Blecua, de les poesies de Fernando de Herrera copiades al ms. 10159 de la Biblioteca Nacional de Madrid ha plantejat de nou el problema del valor de les antigues edicions d'aquell poeta. Recentment, enfront l'opinió expressada per Blecua al pròleg de la seva edició, Salvatore Battaglia, en un extens article,¹ n'ha exposada una altra d'oposada. Com que sabem que Blecua prepara un nou estudi sobre aquesta qüestió, ens limitarem en la present nota, que apareix amb un gran retard, a donar compte dels termes en què és plantejat el problema.

F. de Herrera publicà en vida una part petita dels seus poemes. En la *Relación de la guerra de Cipro* (1572) figura la cèlebre cançó a la victòria de Lepant; en les *Anotaciones a las Obras de Garcilaso de la Vega* (1580) inclogué alguns sonets, algunes traduccions i versos isolats i una ègloga en llaor de Garcilaso; finalment, el 1582 aparegueren *Algunas obras de Fernando de Herrera*, pràcticament l'únic recull de versos que publicà en vida, que conté l'*Ègloga venatoria*, cinc cançons, set elegies i setanta-vuit sonets. Des d'aleshores fins a la seva mort, el 1597, no publicà més versos. El 1619 fou impresa a Sevilla una edició titulada *Versos de Fernando de Herrera emendados i divididos por él en tres libros*, preparada pel poeta-pintor Francisco Pacheco, en la qual figuren tres-cents vuit sonets, trenta-tres elegies, disset cançons, quatre sextines i dues estances. Totes les obres contingudes en l'edició de 1582, llevat dos sonets i l'*Ègloga venatoria*, foren incloses en l'edició Pacheco, però amb

9. El de entre parèntesis és un afegit de l'editor.

1. *Per il testo di Fernando de Herrera, FR. I* (1954), 51-88.

variants notables i amb algunes supressions, per la qual cosa aquesta edició ha inspirat desconfiança a la major part de crítics. És segur que han contribuït a aquest descrèdit les paraules del llicenciat Enrique Duarte, un dels prologuistes de l'edició de 1619, segons el qual la memòria d'Herrera s'hauria esborrat, si Pacheco «no uviera recogido con particular diligencia i cuidado algunos cuadernos i borradores que escaparon del naufragio, en que pocos días después de su muerte perecieron todas sus obras poéticas, que él tenía corregidas de última mano i encuadernadas para darlas a la imprenta». O sigui que el manuscrit d'Herrera enllestí per anar a la imprenta es perdé, i aleshores Pacheco, sempre segons Duarte, «no sólo copió una i dos vezes de su mano lo que aora nos ofrece, pero cumplió lo que faltava de otros papeles sueltos, que avian venido a manos de diferentes personas, de quien los uvo; i aunque todo ello sea del mesmo autor, es cosa cierta que lo que él tenía escogido i perficionado para sacar a luz sería de mayor i de más acabada perfección». Les paraules subratllades han motivat el caut recel amb què editors com Coster i García de Diego han mirat l'edició pòstuma de Pacheco, recel que no s'ha fonamentat en un estudi crític aprofundit, que hauria estat, d'altra banda, molt difícil de fer, per no dir impossible, mancant una tercera col·lecció que permetés d'establir la deguda correlació entre unes versions i les altres.

Aquest indispensable terme de comparació ens ha estat aportat per José Manuel Bleuca amb els textos d'Herrera que ha tingut la fortuna de retrobar. El ms. 10159 de la Biblioteca Nacional fou vist per Bartolomé José Gallardo, i més ençà fou utilitzat per Juan Pérez de Guzmán, l'editor del *Cancionero de la Rosa*. Després fou oblidat per tots els editors d'obres d'Herrera, fins que ha estat altra vegada descobert per Bleuca, a qui hem d'agrair el servei de la seva publicació. El ms. 10159 duu la data de 1578 i conté cent trenta poesies d'Herrera. Dotze són comunes a les edicions de 1582 i 1619; una ho és només a la de 1582; seixanta-cinc ho són tan sols a la de 1619, i quaranta-sis són rigorosament inèdites. Aquestes darreres es distribueixen en trenta-quatre sonets, tres cançons, tres elegies, quatre èglogues i dos poemes en estances.

Descobrir un nombre tan considerable d'obres inèdites d'un poeta de la categoria d'Herrera és sempre un esdeveniment important, bé que cap de les del ms. 10159, que Bleuca ha exhumat, no revela caires nous del poeta ni supera l'obra coneguda. Amb obres com les últimament publicades hom hauria pogut fonamentar certament la glòria d'Herrera tan legítimament com amb d'altres ja conegudes, però aquelles, en llur conjunt, són variacions sobre temes molt repetits, amb franc predomini del tema amorós, amb el qual el nostre poeta bastí una obra que reprenia incansablement i sotmetia a contínua revisió. Entre les obres noves hi ha diversos sonets dedicats als seus amics, algunes noves cançons, estances i elegies, i sobretot les quatre èglogues diferents de la que inclogué en les anotacions de Garcilaso i de l'*Egloga venatoria* del recull de 1582, la millor peça, sens dubte, d'aquest gènere, de totes les que coneixem d'Herrera. Amb aquest important grup d'obres noves d'Herrera la seva primera època poètica queda molt més ben documentada que abans, i això és molt important; però potser encara ho és més el fet d'haver descobert una còpia d'obres ja conegudes que es troben en els altres dos reculls, car això ens dóna un terme precís de comparació que fins ara no teníem, el qual ens permetrà de donar un pas molt notable en l'estudi de l'evolució de l'art d'Herrera. Això té un interès molt particular en un poeta com aquest, que, segons testimoni unànim dels seus contemporanis, refeia i polia constantment els

seus versos, obeint un instint de perfecció que no quedava mai satisfet. Ara, per a jutjar el valor relatiu de cadascun dels reculls conservats d'obres d'Herrera cal fer un treball comparatiu sistemàtic que Blecua en la present ocasió ha limitat tan sols a algunes poesies. Aquest examen parcial ha dut Blecua a la conclusió de la superioritat del manuscrit de Madrid sobre l'edició Pacheco, la qual, tot i la data pòstuma, representa, al seu entendre, un estat més primitiu de l'obra poètica d'Herrera que el manuscrit. Aquesta opinió es funda en raons subjectives. Blecua ho declara de forma ben explícita: «Las razones en que fundo la superioridad de estos poemas [del ms. de Madrid] frente a los editados, son puramente estéticas y subjetivas. El lector podrá comprobar que las elegías y las canciones son mucho más bellas en el texto ms. que en Pacheco, quien, además, presenta algunos poemas mutilados». Enfront d'aquesta opinió, Battaglia n'ha presentada una altra del tot oposada, basada en la comparació del text de les dotze obres que figuren en tots tres reculls. No ens interessa ara de prendre partit en aquest debat, perquè sabem que Blecua prepara un important estudi en demostració de la seva tesi. Ens sembla, però, necessari de fer remarcar que qualsevol que sigui l'opinió que ens formem sobre el valor del text de Madrid i el de Pacheco, aquesta ha d'anar recolzada damunt el resultat *objectiu* de la comparació de les obres que es troben en tots tres reculls, el qual necessàriament ha d'ésser punt de partida per a la comparació de la resta d'obres que només són comunes a dos reculls. Aquell primer pas ha estat donat una vegada per Battaglia; Blecua no pot excusar-se de tornar-lo a donar, si no considera prou definitiu el del seu predecessor. Sobre aquesta base sòlida, l'argumentació que després vindrà, de caràcter estètic o de qualsevol altra mena, tindrà major consistència. Mentrestant alegrem-nos de la magnífica aportació de Blecua per a l'estudi de l'obra d'Herrera, i desitgem que siguin aviat un fet l'edició crítica de tots els seus poemes i l'estudi que sobre llur text Blecua prepara.

Pere BOHIGAS

MANUEL GARCÍA BLANCO: *Don Miguel de Unamuno y sus poesías*. Estudio y antología de poemas inéditos o no incluidos en sus libros. Universidad de Salamanca, 1954. 454 pàgs. («Acta Salmanticensia: Filosofía y Letras», VIII.)

Aquest llibre és una obra d'amor, però és també d'un rigor crític i d'una erudició exemplars: hi lluu l'afecte personal pel seu protagonista, sense minva de la pacient i necessària acumulació de dades. L'actual catedràtic de gramàtica històrica espanyola de la Universitat de Salamanca, que ha dedicat tant d'afany a la publicació de les obres del seu mestre que aquest deixà escampades per cinquanta anys de publicacions hispàniques i estrangeres arreu del món, ara ens ofereix un estudi de la seva poesia que en les seves línies essencials no dubto gens a qualificar de definitiu. Al final reproduceix quaranta-quatre poesies no recollides anteriorment en llibre, i dóna una completíssima bibliografia.

Durant la seva vida Unamuno publicà set volums de poesia, ultra una col·lecció d'assajos (*Andanzas y visiones españolas*, 1922) que conté alguns escrits en vers. Cal afegir-hi el molt important *Cancionero*, escrit entre 1928 i 1936 — la darrera poesia data del 28 de desembre de 1936, tres dies abans de la seva mort — i publicat pòstumament a Buenos Aires l'any 1953.